

پادشاهی لهراسپ در شاهنامه و روایت‌های داستانی و تاریخی ایران

دکتر بصیر کامجو

چکیده

لهراسپ، چهارمین شاه از سلسله‌ی کیانیان، شخصیتی برجسته در سنت‌های داستانی و تاریخی ایران‌زمین است. در این مقاله، بر پایه‌ی روایت‌های شاهنامه و متون اوستایی، جایگاه لهراسپ در تاریخ داستانی ایران، چگونگی برگزیده شدن او به پادشاهی، ویژگی‌های شخصیتی و فرجام کار وی بررسی می‌شود. همچنین نقش او در تداوم و گسترش آیین‌های باستانی ایرانیان، همچون آیین زرتشتی، تحلیل شده است.

واژگان کلیدی: لهراسپ، کیانیان، شاهنامه، داستانهای ایرانی، آیین زرتشتی، تاریخ داستانی

1 - مقدمه

سلسله‌ی کیانیان در سنت‌های حماسی و دینی ایران جایگاه ویژه‌ای دارد. این شاهان نمادهایی از فره ایزدی، پاسداری از ارزش‌های ملی و مقابله با دشمنان خارجی به‌شمار می‌روند. لهراسپ، که پس از کیخسرو به پادشاهی رسید، شخصیتی است که فراتر از حماسه، با آموزه‌های دینی و آیینی ایران باستان نیز پیوندی ژرف دارد (فردوسی، 1386).

در این نوشتار، پس از معرفی مختصر لهراسپ و بررسی شیوه‌ی برگزیده شدن او به پادشاهی، به تحلیل ویژگی‌های شخصیتی، اهمیت مذهبی و فرجام کار او پرداخته خواهد شد.

2 - لهراسپ و چگونگی برگزیده شدن او به پادشاهی

بر اساس شاهنامه، لهراسپ فرزند اورند، نوه‌ی کی‌پشین و نتیجه‌ی کی‌قباد است (فردوسی، 1386). کیخسرو، آخرین شاه بزرگ پیش از او، پس از طی دوران پادشاهی و در پی شناخت ژرف از تغییرات زمانه، تصمیم گرفت تا سلطنت را به فردی پرهیزگار و آرام بسپارد. او در گردهمایی بزرگان، لهراسپ را معرفی کرد؛ انتخابی که در ابتدا با مخالفت زال و دیگر پهلوانان مواجه شد.

زال، با بیان تردید نسبت به نسب و شایستگی لهراسپ، مخالفت خود را چنین ابراز داشت:

نژادش ندانم، ندیدم هنر

از این گونه نشنیده‌ام تاجور (فردوسی، 1386، ص. 423)

با این وجود، در نهایت دلایل خردمندانه‌ی کیخسرو پذیرفته شد و لهراسپ بر تخت نشست. او در بلخ تاجگذاری کرد و از سران کشور دعوت به بیعت نمود.

3 - ویژگی‌های شخصیتی و مذهبی لهراسپ

لهراسپ به عنوان نماد پادشاهی دینی و معنوی در ادبیات فارسی شناخته می‌شود. بنا بر روایت‌های اوستایی، وی با لقب «کوی اوروت‌اسپ» (aurvat-aspa) «معرفی شده است که به معنای "دارنده‌ی اسب تیزرو" است (بارتولمه، 1904).

در شاهنامه نیز، لهراسپ به عنوان احیاگر آیین‌های کهن ایرانی چون جشن سده، نوروز و مهرگان معرفی شده است :

کند تازه آیین لهراسپی
بماند پی کیش گشتاسپی (فردوسی، 1386، ص. 440)

بنا بر تحقیقات آموزگار (1384)، در دوران پس از لهراسپ و با سلطنت فرزندش گشتاسپ، زرتشت پیامبر ظهور کرد و تعلیمات خود را ارائه داد. این پیوند میان خاندان لهراسپ و پیدایش آیین زرتشتی، اهمیت دینی این خاندان را برجسته می‌سازد.

4 - چالش‌های دوران سلطنت و فرجام لهراسپ

یکی از وقایع مهم دوران سلطنت لهراسپ، نارضایتی پسرش گشتاسپ بود. گشتاسپ که خود را شایسته‌ی پادشاهی می‌دانست، پس از بی‌مهری پدر، ایران را ترک کرد و به سوی هند شتافت. در پی این رخداد، بزرگان لشکری چون زریر مأمور بازگرداندن او شدند.

در نهایت، لهراسپ پادشاهی را به گشتاسپ سپرد:

دو فرزند بودش به کردار ما
سزاوار شاهی و تخت و کلاه (فردوسی، 1386، ص. 450)

بر اساس برخی روایات، لهراسپ پس از کنارگیری از سلطنت، زندگی زاهدانه‌ای در پیش گرفت و به عبادت و نیایش پرداخت (دوستخواه، 1374).

5 - نتیجه‌گیری

لهراسپ را باید یکی از پادشاهان کلیدی تاریخ داستانی ایران دانست که انتقال از عصر قهرمانی به عصر دینی را نمایندگی می‌کند. سلطنت او نقطه‌ی عطفی در پیوند میان سنت‌های داستانی ایران و ظهور آیین زرتشتی بود. بررسی زندگی و دوران او نشان می‌دهد که پادشاهی در سنت ایرانی، نه تنها به قدرت سیاسی، بلکه به حفظ ارزش‌های دینی و اخلاقی نیز وابسته بود.

منابع

- 1 - آموزگار، ژاله. 1384. *اسطوره و حماسه*. تهران: نشر چشمه.
- 2 - بارتولمه، کریستین. 1904. *Altiranisches Wörterbuch*. Straßburg: Trübner.
- 3 - دوستخواه، جلیل. 1374. *گاهان: کهن‌ترین بخش اوستا*. تهران: نشر مرکز.
- 4 - فردوسی، ابوالقاسم. 1386. *شاهنامه*. به تصحیح جلال خالقی مطلق. تهران: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی.

